

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Круглика Олега Сергійовича
на тему «Формування аналітичної компетентності майбутніх економістів
засобами інформаційно-комунікаційних технологій»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність теми дослідження.

Актуальність дисертаційної роботи О.С. Круглика визначається суттєвими змінами у змісті професійної діяльності сучасного економіста. Зростання обсягів економічної інформації, поширення систем бізнес-аналітики та необхідність прийняття рішень в умовах невизначеності посилюють потребу у фахівцях, здатних не лише здійснювати розрахунки, а й критично оцінювати дані, встановлювати взаємозв'язки між економічними явищами, прогнозувати можливі зміни та аргументувати професійні висновки.

Педагогічний вимір проблеми зумовлений тим, що аналітична підготовка майбутніх економістів традиційно розподілена між різними навчальними дисциплінами й нерідко має фрагментарний характер. Вивчення статистики, економетрики, економічного аналізу та інформаційних технологій не завжди забезпечує формування цілісного способу роботи з даними – від постановки проблеми й перевірки інформації до інтерпретації результатів та обґрунтування рішення.

З огляду на це спрямованість дисертації на визначення педагогічних умов, які забезпечують системне включення роботи з економічними даними, ВІ-платформами, засобами моделювання і прогнозування у професійну підготовку майбутніх економістів, є своєчасною та обґрунтованою. Обрана тема відповідає сучасним потребам економічної освіти й має виразну наукову та практичну значущість.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків.

Обґрунтованість наукових положень дисертації О.С. Круглика забезпечується насамперед послідовністю переходу від теоретичного розуміння аналітичної компетентності до її педагогічного формування та експериментального вимірювання. Визначені автором компоненти конкретизовано у відповідних критеріях і показниках, а кожний показник співвіднесено з діагностичним методом. Завдяки цьому результати експерименту безпосередньо пов'язані з вихідною теоретичною конструкцією, а висновки не виходять за межі одержаних даних.

Важливо, що діагностування не зведено до перевірки теоретичних знань студентів. Використаний комплекс методів дозволив оцінити їхню мотивацію до аналітичної діяльності, розуміння мисленнєвих операцій, здатність аналізувати й інтерпретувати економічну інформацію, застосовувати відповідні методи у професійно орієнтованих завданнях, критично перевіряти результати та коригувати власні дії. Добір педагогічних умов додатково співвіднесено з

оцінками викладачів економічних та інформаційно-технологічних дисциплін і фахівців-практиків.

Логіка педагогічного експерименту передбачала визначення вихідного стану досліджуваної компетентності, реалізацію комплексу педагогічних умов і повторне діагностування за однаковими критеріями. Участь 50 студентів, розподілених між експериментальною і контрольною групами, та попередня статистична перевірка однорідності цих груп забезпечили основу для коректного зіставлення результатів. Застосування λ -критерію Колмогорова–Смирнова дало змогу підтвердити значущість змін, зафіксованих в експериментальній групі.

Отже, сформульовані висновки є результатом послідовного зіставлення теоретичних положень, діагностичних даних і результатів формувальної роботи. Наведена доказова база є достатньою для підтвердження результативності запропонованих педагогічних умов у межах визначеної вибірки та умов

3. Наукова новизна та достовірність результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи О.С. Круглика має комплексний характер і простежується на концептуальному, діагностичному та педагогічно-технологічному рівнях.

На концептуальному рівні автор пропонує розглядати аналітичну компетентність майбутнього економіста не як набір окремих умінь здійснювати розрахунки або використовувати цифрові програми, а як цілісну особистісно-професійну характеристику. Її зміст охоплює усвідомлення значущості аналітичної діяльності, знання її методів, здатність працювати з економічною інформацією, критично оцінювати одержані результати та коригувати власні дії. Виокремлені мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінювальний компоненти відображають внутрішню логіку аналітичної діяльності – від прийняття її професійної цінності до самостійного обґрунтування рішення.

Діагностичний рівень новизни пов'язаний із перетворенням цієї теоретичної конструкції на систему критеріїв, показників і рівнів, придатну для педагогічного вимірювання. Репродуктивний, інтерпретаційний і продуктивно-аналітичний рівні характеризують не лише різний обсяг знань, а й поступову зміну способу діяльності студента: від виконання окремих операцій за зразком до самостійної роботи з даними, аргументованої інтерпретації результатів і критичного оцінювання власних висновків.

Педагогічно-технологічний рівень новизни виявляється в обґрунтуванні умов, які забезпечують послідовне ускладнення аналітичної діяльності майбутніх економістів. Робота з економічними даними формує її базову основу; включення завдань із використанням ВІ-платформ переносить аналітичні дії у зміст фахових дисциплін; моделювання і прогнозування спрямовують студентів до порівняння альтернатив та оцінювання наслідків професійних рішень. Отже, науковий результат полягає не в самому залученні цифрових інструментів, а в педагогічно обґрунтованому способі їх використання для формування цілісного досвіду аналітичної діяльності.

Достовірність результатів підтверджується узгодженістю теоретичної структури досліджуваної компетентності з критеріями її діагностування,

експертним оцінюванням педагогічних умов, вихідною однорідністю експериментальної і контрольної груп та статистично підтвердженою позитивною динамікою в експериментальній групі. Одержані емпіричні дані відповідають змісту сформульованих висновків і підтверджують результативність запропонованого педагогічного забезпечення в межах проведеного експерименту.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження О.С. Круглика полягає у створенні цілісного уявлення про формування аналітичної компетентності майбутнього економіста як спеціально організований педагогічний процес. Автором встановлено зв'язок між структурними компонентами цієї компетентності, критеріями її діагностування, змістом педагогічних умов і результатами навчальної діяльності студентів. Завдяки цьому аналітична компетентність представлена не лише як очікувана професійна якість випускника, а як результат, який можна цілеспрямовано формувати, відстежувати та оцінювати.

Проведений аналіз стандартів вищої освіти й освітніх програм має значення для подальшого проектування професійної підготовки економістів. Автор показує, що аналітичні вміння вже представлені в різних компетентностях, програмних результатах і навчальних дисциплінах, проте їх розосередженість не забезпечує цілісного досвіду аналітичної діяльності. Це обґрунтовує доцільність узгодження змісту економічних, математико-статистичних та інформаційно-технологічних компонентів освітньої програми навколо послідовної роботи з професійними даними і завданнями.

Практична цінність дослідження визначається готовністю розроблених матеріалів до безпосереднього використання в освітньому процесі. Діагностичний інструментарій дозволяє визначати вихідний і підсумковий рівні аналітичної компетентності; завдання з використанням Excel і Google Sheets формують базові способи роботи з даними; модулі на основі Qlik Sense і Power BI забезпечують опанування сучасних засобів бізнес-аналітики; аналітико-прогностичні кейси розвивають уміння моделювати ситуації, порівнювати альтернативи й оцінювати наслідки можливих рішень.

Важливо, що запропоноване забезпечення не потребує запровадження окремої дисципліни, а може інтегруватися у зміст економетрики, контролінгу, економічного аналізу, управління витратами, бізнес-математики та інших фахових освітніх компонентів. Це розширює можливості його адаптації до різних освітніх програм і рівнів цифрової підготовленості студентів. Упровадження матеріалів у трьох закладах вищої освіти підтверджує їх практичну придатність і створює підґрунтя для подальшого використання під час оновлення навчальних програм, розроблення завдань та вдосконалення системи оцінювання майбутніх економістів.

5. Повнота апробації результатів.

Результати дисертаційного дослідження О.С. Круглика пройшли належну апробацію та послідовно висвітлювалися в наукових публікаціях у процесі

виконання роботи. Публікаційний доробок автора дозволяє простежити розвиток дослідницького задуму: від теоретичного визначення сутності аналітичної компетентності майбутніх економістів – до обґрунтування педагогічних умов, розроблення технологічного забезпечення та аналізу можливостей використання сучасних цифрових інструментів.

Основні положення дисертації представлено у 21 публікації, серед яких 10 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, одна стаття в зарубіжному виданні та 10 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних наукових конференцій. У працях автора висвітлено питання використання Qlik Sense і Power BI, візуалізації даних, застосування BI-інструментів та елементів штучного інтелекту в аналітичній підготовці студентів, а також педагогічні засади формування досліджуваної компетентності.

Тематика публікацій відповідає змісту дисертації та охоплює її основні теоретичні й прикладні результати. Матеріали конференцій засвідчують обговорення авторських напрацювань у науковому середовищі, а кількість і видова структура опублікованих праць відповідають установленим вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження.

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам.

Дисертаційна робота О.С. Круглика має логічну, завершену структуру, зумовлену метою та послідовністю розв'язання поставлених завдань. Її загальний обсяг становить 304 сторінки, з яких 214 сторінок основного тексту. Робота містить анотації українською й англійською мовами, вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел і 15 додатків. Список джерел налічує 179 найменувань, із них 24 – іноземними мовами. Результати дослідження представлено у 39 таблицях і 21 рисунку.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено науковий апарат дослідження, сформульовано суперечності та гіпотезу, схарактеризовано використані методи й експериментальну базу. Представлені завдання визначають логіку побудови дисертації та послідовно розв'язуються в її основній частині.

Перший розділ присвячено теоретичному осмисленню аналітичної компетентності майбутнього економіста. Автор розглядає когнітивну основу аналітичної діяльності, простежує співвідношення понять «аналітичне мислення», «аналітичні здібності», «аналітична компетентність» та «інформаційно-аналітична компетентність». Результатом цього аналізу стало авторське визначення досліджуваного феномена й обґрунтування його мотиваційно-ціннісного, когнітивно-аналітичного, операційно-діяльнісного та рефлексивно-оцінювального компонентів.

Окрему змістову лінію першого розділу становить аналіз стандартів вищої освіти й освітньо-професійних програм підготовки економістів. Автор установлює, що аналітична діяльність представлена у змісті різних фахових компетентностей, результатів навчання та дисциплін, проте не завжди утворює цілісну систему підготовки. Виявлена фрагментарність стала не лише теоретичним висновком, а й безпосереднім обґрунтуванням необхідності

інтегрувати роботу з даними й аналітичні завдання у зміст кількох освітніх компонентів.

Аналіз досвіду Німеччини та США розширює теоретичний контекст дослідження і дозволяє виокремити практикоорієнтоване навчання, роботу з реальними даними, кейсові й проєктні технології, інтеграцію економічної освіти з бізнес-аналітикою та наукою про дані. Таким чином, перший розділ виконує не лише оглядову функцію, а формує концептуальні орієнтири для побудови експериментальної частини роботи.

У другому розділі теоретичні результати послідовно конкретизовано й перевірено. Визначені в першому розділі компоненти аналітичної компетентності трансформовано у критерії аналітичної залученості, обізнаності, спроможності та саморегуляції. Для кожного критерію розроблено відповідні показники, діагностичні методи й рівневі характеристики. Така побудова забезпечила безпосередній зв'язок між теоретичним розумінням досліджуваного феномена та способами його емпіричного оцінювання.

Констатувальний етап педагогічного експерименту проведено за участю 50 студентів спеціальності 051 Економіка, розподілених між експериментальною і контрольною групами. Одержані результати засвідчили переважання репродуктивного рівня аналітичної компетентності та підтвердили потребу в спеціально організованій формувальній роботі.

Педагогічні умови визначено на основі теоретичного аналізу та експертного оцінювання за участю викладачів економічних і інформаційно-технологічних дисциплін та фахівців-практиків. Їх зміст відображає поступове ускладнення аналітичної діяльності студентів: від пошуку, перевірки й опрацювання економічних даних – до використання ВІ-платформ, побудови моделей, прогнозування та аналізу альтернативних сценаріїв.

Найбільш змістовно в роботі представлено практичну реалізацію педагогічних умов. Аналітичні завдання інтегровано в економетрику, контролінг, управління витратами, економічний аналіз бізнес-середовища, бізнес-математику, інформаційні й комунікаційні технології у бізнесі та інші дисципліни. Студенти працювали з даними Державної служби статистики України і World Bank, здійснювали їх очищення та структурування, розраховували економічні показники, створювали візуалізації й формулювали висновки. Змістові модулі на основі Qlik Sense і Power BI передбачали побудову моделей даних, розрахунок KPI та створення інтерактивних дашбордів. Аналітико-прогностичні завдання спрямовували студентів на моделювання ситуацій, порівняння сценаріїв та оцінювання можливих наслідків рішень.

Принциповим є те, що цифрові інструменти в експериментальній роботі використовувалися не для демонстрації технічних можливостей програмного забезпечення, а як засоби виконання професійно змістовних аналітичних дій. Такий підхід забезпечив зв'язок між інформаційно-технологічною й економічною підготовкою студентів.

Результати контрольного етапу засвідчили позитивну динаміку в експериментальній групі: частка студентів із репродуктивним рівнем зменшилася з 49,5 % до 9 %, а з продуктивно-аналітичним – зросла з 13 % до

51%. У контрольній групі суттєвих змін не зафіксовано. Одержані результати підтверджують доцільність обраної логіки формувальної роботи та результативність комплексного впровадження педагогічних умов.

Вагому частину дисертації становлять додатки, у яких представлено діагностичний інструментарій, критерії оцінювання, професійно орієнтовані кейси, змістові модулі, завдання з використанням цифрових засобів аналізу, моделювання і прогнозування. Вони конкретизують опис експериментальної роботи та дають можливість використовувати розроблені матеріали в реальному освітньому процесі.

Загальні висновки узгоджуються із завданнями дослідження та відображають основні результати теоретичної й експериментальної частин. Отже, структура дисертації є внутрішньо цілісною: визначення аналітичної компетентності отримує продовження у критеріях її діагностування, аналіз освітньої практики – в обґрунтуванні педагогічних умов, а теоретичні положення – у змісті формувальної роботи та результатах їх експериментальної перевірки.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота О.С. Круглика є цілісним, самостійно виконаним науковим дослідженням, що має завершений характер і відповідає вимогам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Аналіз тексту дисертації засвідчує дотримання принципів академічної доброчесності: використані джерела належним чином оформлені, усі запозичення супроводжуються відповідними посиланнями.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження Круглика Олега Сергійовича, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження-рекомендації, спрямовані на подальший розвиток авторських напрацювань.

1. У дисертації достатньо докладно розкрито реалізацію кожної педагогічної умови у змісті відповідних навчальних дисциплін. Водночас цілісність представленої системи посилило б унаочнення міждисциплінарної логіки формувальної роботи, наприклад, через матрицю взаємозв'язків «педагогічна умова – освітній компонент – вид аналітичної діяльності – компонент аналітичної компетентності». Це дозволило б виразніше показати, як окремі навчальні завдання утворюють послідовну траєкторію формування аналітичної компетентності в межах освітньо-професійної програми.

2. Розроблене навчально-методичне забезпечення переважно орієнтоване на організацію аналітичної діяльності студентів. Його використання в інших закладах вищої освіти полегшило б представлення окремого методичного блоку для викладачів, у якому було б визначено необхідний рівень володіння ВІ-платформами й цифровими засобами моделювання, послідовність підготовки до проведення занять, типові технічні та методичні труднощі, а також можливі форми консультаційної підтримки. Такий супровід сприяв би більш точному відтворенню розробленої системи в різних організаційних і технологічних умовах.

3. Експериментальну перевірку педагогічних умов здійснено під час підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 Економіка. Перспективним напрямом продовження дослідження є адаптація авторських напрацювань до інших спеціальностей економічного профілю та магістерського рівня освіти. На цьому рівні зміст аналітичної підготовки може бути розширений завданнями дослідницького, прогностичного і стратегічного характеру, роботою зі складнішими моделями та значними масивами даних, а також обґрунтуванням професійних рішень в умовах підвищеної невизначеності.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та визначають можливі напрями подальшого використання й розвитку одержаних результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Круглика Олега Сергійовича «Формування аналітичної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що містить нові теоретично обґрунтовані та експериментально підтверджені результати, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

За актуальністю теми, обґрунтованістю й достовірністю одержаних результатів, рівнем наукової новизни та практичною цінністю дисертаційна робота відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії і скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Круглик Олег Сергійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
педагогіки ВНЗ «Університет імені
Альфреда Нобеля»

О.В. Лебідь

Ірина ОЛІЙНИК

Тідошес Т. Олійник
засвідчую
10.08.2026 р.

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:30:06 10.08.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_Олійник_Круглик.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 746.8 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія_Олійник_Круглик.pdf
Розмір файлу без підпису: 848.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ОЛІЙНИК ІРИНА ВІКТОРІВНА
П.І.Б.: ОЛІЙНИК ІРИНА ВІКТОРІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 3051619088
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:30:06 10.08.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006BEF230104140E07
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00